

OCENE IN POROČILA

Ignacij Voje, *Slovenica – balcanica: zgodovinske študije*. Ljubljana : Slovenska matica, 2005. 398 strani. (Razprave in eseji ; 50)

Knjiga *Slovenica – balcanica* zaslužnega profesorja ljubljanske univerze Ignacija Vojeta, ki je na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete dolga leta predaval zgodovino južnoslovanskih narodov oziroma kasneje zgodovino jugovzhodne Evrope v srednjem in novem veku, je zbir cele vrste razprav. Avtorju so nastajale v časovnem razponu, daljšem od štiridesetih let, precej raztresena pa so bile tudi po mestu svojih prvih objav. Sedaj so zbrane na enem mestu, vsebinsko smiselno povezane in hkrati združene v posamezne tematske sklope.

Slovenica združuje, kot to pove že ime, razprave, ki se dotikajo starejše slovenske zgodovine. Prvi sklop znotraj tega bloka obravnava balkansko politiko Celjskih grofov, ki nam lahko služi tudi kot dobra ilustracija za povezave slovenskega prostora z balkanskim. Te povezave se – enkrat bolj, drugič manj intenzivno – vlečejo skozi celotno zgodovino. Na področju poseganja Celjskih v balkanski prostor je opravil Voje znotraj slovenskega zgodovinopisja v marsikaterem pogledu pionirsko delo. Še zlasti to velja za povezave Celjskih z Bosno in tamkajšnjo vladarsko rodbino Kotromaničev, kot tudi za stike, ki so jih imeli z Dubrovnikom ali s srbskim dvorom v času Jurija Brankovića. Lahko rečemo, da predstavljajo Vojetova dela in raziskave na to temo obvezno branje za vsakogar, ki se želi podrobneje seznaniti s tem segmentom zgodovine celjske grofovske hiše.

Podobna ugotovitev velja lahko tudi za Vojetove raziskave, v katerih je obravnaval *turcico*, v prvi vrsti turške vpade na slovensko ozemlje. Velik del te problematike je Voje obdelal že leta 1996 v knjigi *Slovenci pod pritiskom turškega nasilja*. V tu predstavljeni knjigi pa je svojo pozornost namenil predvsem turškemu vpadam na Štajersko, Koroško in na Kras, ki jih je Stanko Jug v svojih, danes že klasičnih dveh razpravah iz let 1943 in 1959, pustil nekoliko ob strani. Seveda pa v teh vprašanjih ni mogoče iti niti mimo raziskav, ki jih je v dveh knjigah objavil Vasko Simoniti. V slovenski zgodovini namenjenem delu knjige je Voje poleg tega objavil še razpravo o odnosu kranjskih fevdalnih rodbin do reformacije ter tri prispevke, ki obravnavajo lokalno zgodovino. Izmed njih je posebej omeniti obsežno analizo slovenskega ozemlja na vojaških zemljevidih iz terezijanske in jožefinske dobe. Vojetova razprava nazorno kaže, kako pomemben in dragocen vir je to kartografsko in topografsko gradivo, ki ga je pred leti za objavo pripravil Vincenc Rajšp.

Drugi del knjige je posvečen *balcanici*. Razprave v njem so razdeljene na pet tematskih sklopov. Prvi nosi naslov *Sedem tančic kosovske bitke* in v njem avtor z različnih vidikov obravnava to v zgodovinopisju in srbski zgodovinski zavesti visoko stilizirano in kot najbolj usodno dojemano bitko, v katero naj bi Srbe pod knezom Lazarjem vodila odločitev za nebeško in ne zemeljsko kraljestvo. Med manj znanimi stvarmi, ki jih na tem mestu obravnava Voje, naj omenimo, da je bil Benedikt Kuripečič iz Gornjegja Gradu eden prvih, ki je v svojem opisu potovanja čez Balkanski polotok v Carigrad iz 1531 zapisal zgodbo o junaštvu Miloša (K)Obil(ov)ića na predvečer kosovske bitke.

Zelo aktualen je drugi sklop, ki pod naslovom *Kosovo med srbsko preteklostjo in albansko sedanostjo* združuje dve razpravi. Za zgodovinsko razumevanje današnjega trenutka na Kosovu je priporočljivo prebrati razpravo o etničnih procesih na Kosovu do srede 18. stoletja, medtem, ko o (površnem) slovenskem poznavanju in dojemanju starejše albanske in kosovske zgodovine veliko pove članek o albanskem narodnem junaku Gjergju Kastriotu Skenderbegu in njegovi recepciji v slovenski literaturi in zgodovinopisju.

V naslednjih treh razpravah, ki so združene v sklopu *Južnoslovanski prostor pod turško oblastjo*, Voje obravnava velike migracije na ozemlju nekdanje Jugoslavije, povzročene s turškim napredovanjem na Balkanu, nadalje vzroke islamizacije, ki je spremenila versko in posledično tudi etnično podobo obravnavanega prostora in nazadnje še razmerje osmanskih oblasti do (podrejenega) krščanskega prebivalstva in njegovih sakralnih objektov.

Poseben sklop, ki pa vsebuje eno samo razpravo, je namenjen makedonskim državnim simbolom, pri izboru katerih Makedonci niso imeli ravno srečne roke in hladne glave. Za osrednji heraldični simbol so si namreč izbrali sonce s 16 žarki, ki je bilo v antiki simbol Filipa II. Makedonskega in njegove dinastije. S tem so si nakopali resen, nepotreben in povsem predvidljiv politični konflikt z Grčijo in Grki, ki seveda takšno odločitev Makedoncev razumejo kot prisvajanje njihovih zgodovinskih simbolov.

Zadnji sklop razprav pa je posvečen utrinkom iz dubrovniške preteklosti. Gre za področje, ki je Ignaciju Vojetu nemara najljubše, ki ga na podlagi dolgoletnega študija gradiva iz dubrovniškega arhiva pozna najbolje in kjer je tudi dosegel svoje največje znanstvene uspehe. Nedolgo tega, leta 2003, je avtor iz te tematike že objavil obsežno monografijo *Poslovna uspešnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku*, ki je bila deležna kar precejšnje pozornosti. Sedaj pa je k tej podobi dodal še nekaj drobcev. Tako je tematiziral vplive Italije na kulturo in šolstvo v Dubrovniku in Dalmaciji, načel vprašanje deleža hercegovskih Vlahov v kreditni trgovini srednjeveškega Dubrovnika, obravnaval hercega Štefana Vukčića Kosača kot gospodarskega rivala Dubrovnika in na podlagi gradiva iz Arhiva Republike Slovenije opozoril na prebivalce Senja, ki so v 17. stoletju vstopali v dubrovniško vojaško-stražarsko službo.

S knjigo, ki jo predstavljamo, Ignacij Voje, kot sam pravi v njenem uvodu, zaključuje sintezo svojega znanstvenega dela. Dela, kateremu je posvetil velik del svojega življenja in dela, na katerega se lahko ob svoji osemdesetletnici z zadovoljstvom in ponosom ozre. Tudi s to knjigo je Voje še enkrat več pokazal, da je danes v Sloveniji nedvomno najboljši poznavalec starejše zgodovine Balkana nasploh in še posebej Dubrovnika. Je eden redkih slovenskih zgodovinarjev, ki se raziskovalno posveča preteklosti ljudi in prostora, v katerega državni okvir smo večino 20. stoletja spadali tudi Slovenci. Tako kot s predhodnimi knjigami, je Voje tudi s svojim zadnjim delom posegel v problematiko, ki je povezana tudi s slovenskim prostorom, a vendarle precej daleč od vprašanj in problemov, s katerimi se danes večinsko ukvarja slovensko zgodovinarstvo. V duhu bogate slovenske zgodovinarstvene tradicije pri raziskovanju starejše balkanske oziroma južnoslovenske zgodovine, si je seveda želeli, da to zanimanje in delo ne bi zastalo in da bo slovensko zgodovinarstvo ohranilo svoje visoko mesto na raziskovalnem zemljevidu Balkana; mesto, h kateremu je veliko prispeval prav Ignacij Voje.

Peter Štih

Dušan Kos, Vitez in grad: vloga gradov v življenju plemstva na Kranjskem, slovenskem Štajerskem in slovenskem Koroškem do začetka 15. stoletja. Ljubljana : Založba ZRC, 2005. 431 strani.

V slovenskem založništvu, kadar gre za strokovna dela s področja zgodovinarstva, se kljub nizkim nakladam ne zgodi prav pogosto, da bi knjiga v razmeroma kratkem času doživela ponatis (v preteklem desetletju med specialnimi monografskimi študijami na primer *Zadnji knezi Celjski v deželah svete krone* (1982, 21991) Nade Klaić ali *Goriški grofje ter njihovi ministeriali in militi v Istri in na Kranjskem* Petra Štiha (1994, 21997). Med te »uspešnice« sedaj lahko prištejemo tudi obsežno delo Dušana Kosa *Med gradom in mestom. Odnos kranjskega, slovenjštajerskega in koroškega plemstva do gradov in meščanskih naselij do začetka 15. stoletja* (1994), ki je nekoliko predelana in dopolnjena izšla letos pod zgoraj navedenim naslovom.

Monografija, temelječa na avtorjevi doktorski disertaciji, je bila od vsega začetka zasnovana dodelno; poleg (sintetičnih) izsledkov raziskave, ki predvsem umešča vlogo gradov v sodobno percepcijo poznosrednjeveške družbe na ozemlju Kranjske, Spodnje Štajerske in Slovenske Koroške, prinaša v uvodnem, analitičnem delu podoben, kataloško zasnovan pregled zgodovinskega razvoja posameznih gradov, s težiščem na lastniško-posestniški dinamiki, predvsem v 13. in 14. stoletju. Z objavo tega gradiva, zbranega iz domala vseh razpoložljivih virov in literature ter dopoljenega s številnimi novimi spoznanji, ki predstavlja temelj in ogrodje njegove študije, je Kos, tako rekoč mimogrede, oskrbel slovensko historiografijo s priručnikom, po katerem nenehno segajo ne le medievisti, temveč v velikem številu tudi ljubiteljski zgodovinarji in domoznanci ter sploh vsi, ki jih privlači zgodovina slovenskih